

KRAJINA
SVAJINA KARVELJA
V CELJU

naš aero

9
'84

naš aero

glasilo kemične, grafične
in papirne industrije celje

celje, november 1984

letnik XXIII – številka 9

uredniški odbor

ivanka čater, rado čepič,

slavka hladnik, jože jazbec,

jelka kajtna, vera radič,

miro ribežl, cvetka robas,

tone svetelšek, tone škerbec,

srečko vavričuk, tine žnidar

svet glasila

albina cizej, milena krizman,

vladimira notar, ivica stare,

gregor švab, bojana videnšek

glavna in odgovorna urednica

jelisaveta podgornik

tehnično vodstvo

danilo herman

uredil

tone škerbec

oblikovanje naslovne strani

minja bajagić

fotografije

boris trstenjak

tisk

aero, tozd grafika

za tiskarno drago vračun

naslov uredništva
kadrovski in splošni sektor aero
celje, čuprijska 10

po mnenju republiškega sekretariata za prosveto
in kulturo, št. 33-316/78, je glasilo naš aero
oprosčeno temeljnega dvaka od prometa
proizvodov

glasilo izhaja desetkrat letno
naklada 2.300 izvodov

Pravzaprav bi morali v naslovu zapisati tudi dež, saj je bil tudi značilnost tistega jesenskega dne konec septembra, ko smo se odpravili na Koroško. Člani Aerove organizacije Zveze borcev smo želeli bolj podrobno spoznati kraje, kjer so se končale zadnje tri bitke druge svetovne vojne na evropskih tleh, šestega dne po kapitulaciji nacistične Nemčije.

Droben dež je res ves dan pršel, vendar nas ni posebno motil. Koroška nas je preveč pritegnila.

Prvi nas je navdušil vodič v Pokrajinskem muzeju revolucije za Koroško v Slovenj Gradcu. Mlad človek je še, vseč pa nam je bilo, ker je govoril z zelo občutenim notranjim žarom. Posređoval nam je glavna dogajanja še iz časov pred drugo vojno, med njo in tudi po njej. Odlična osnova za razumevanje celotnega poteka v glavnem na tej strani meje, pa tudi za Koroško na oni strani. Ves dan smo nasploh dobivali občutek, da so meje za Korošce čisto odveč in tudi med vojno jih niso poznali, tako partizani in naši aktivisti kot ljudstvo, ki je podpisalo svoje.

Majhen in še en manjši avtobus smo obrnili najprej proti Selam, da smo po krajši poti kar hitro prispeli v Kotlje, vas v naročju Uršlje gore. Prvič nam je bilo močno žal, da ni in ni nehalo pršiti. Ze med vožnjo smo dobili lične brošurice Toneta Sušnika Po Prežihovih Kotljah, ki jih je izdala Kulturna skupnost Ravne na Koroškem ob 90-letnici rojstva Prežihovega Voranca. Za te brošurice in še za številne dobre nasvete ter pomoč se zahvaljujemo ravnatelju Študijske knjižnice na Ravnah prof. Janezu Mrdavšiču!

Na Rinskem vrelcu, Korošci kraju rečejo Kisèla voda, si zaradi obširnih popravil nismo mogli ogledati ene najhujših postojank nemške policije, gestapa in enot Vlasovcev. Domačine so kruto pobijali, požigali domačije in ljudi celo križali z glavo navzdol, kot piše na spominski plošči. V najlepših koroških gozdovih pod Goro se je to dogajalo.

Hotuljsko pokopališče, grob Prežihovega Voranca, zakletev Hotuljcev, pa »besed potrjenje življenja žrtvovana« in dolg, dolg spisek na ploščah po

železarsko vlitih imen... Veliko je novih vtisov, kar brez konca: Prežihovo na Prežihovem vrhu, Prežihova bajta malo nižje, kar mogočen spomenik pisatelju in revolucionarju. In nepričakovano srečanje z Marijo Kuharjevo – Prežihovo. Žena pisatelja, žena revolucionarja, predvsem in največ pa mati njegovih otrok.

Topel sprejem. Še od tod lep pozdrav Mariji Kuharjevi – Prežihovi!

Vemo, še doma bomo prebirali knjižico Po Prežihovih Kotljah, ker so le štiri ure zares premalo za vas in njene Hotuljce, saj je to vendar izjemen kraj, ne samo za Koroško!

Peljali smo se tudi skozi Prevalje, Mezico, Žerjav in Crno. Povsod smo sledili znamenjem upora in zmage.

Nazaj grede smo se ustavili na Poljani. Spomenik. Vklepane besede govorijo: »Na tem delu slovenske zemlje so 14. maja 1945 enote slovenske XIV. proletarske divizije Borisa Kidriča v bratski bojni zvezi s III. jugoslovansko armado zmagale v poslednji veliki osvobodilni bitki druge svetovne vojne uničile in zajele balkansko sovražno glavnino nad 150.000 izdajalcev in nemških nacistov s poveljnikom von Lehrom vred in tako prisilile fašiste, da so položili orožje pred Titovo ljudsko armado.« Zgoščeno povedano in ni kaj dodati!

Maja prihodnje leto bo minilo 40 let od tistih strašnih dni. Svečanost bo takrat – zveznega pomena bo – saj je pravzaprav tu konec neverjetno dolge poti, ki je zahtevala milijone naših žrtev. Gotovo je, da bi se želeli svečanosti udeležiti tudi mi in da bomo na to obeležitev povabili tudi naše mlajše sodelavce in člane naše mladinske organizacije. O tem smo se že pogovarjali.

Po tem smo pozabili na dež. Vendar ni nehal padati!

Obstajala je še stara želja vseh nas, da se enkrat ustavimo »na kmečkem turizmu«. Štirinajst dni pred izletom smo se dogovorili s Kumprejvimi iz Šentanela. Res so nas nadvse lepo sprejeli in prijetno pogostili. Zelo smo bili zadovoljni in... kot da je še nekaj manjkalo. Kmalu se je pokazalo, da je v resnici manjkalo še kar veliko.

Nenadoma se je pred nami pojavil Svetneči Gašper (tako so ga bili najavili gostitelji in pojasnili, da bomo videli priredbo črtice Prežihovega Voranca iz Samorastnikov v monodrami). Enkratno doživetje! Predstavil ga je sam prireditelj Vorančeve črtice, diplomirani inženir Mitja Šipek, eden izmed direktorjev v ravenski Železarni in domačin v Šentanelu. Krajan je z vsem srcem, pevci – Šentanelski pavri so tudi njegovi, tudi pisateljuje po malem in prebral nam je odlomek iz svoje knjige Šentanel, moje življenje. Njegovi nastopi so bili izredni in mnogo dragocenega je postalo naše.

Tovarišu Mitji Šipku iz Šentanela se še enkrat iskreno zahvaljujemo!

Z nami je vedno tovariš Stefan Štor, star Aerovec. Odlični pevec je in nekaj privržencev ima v vsaki skupini. Ob njem še predvsem tovariš Šipek in njegov sin in še en sorodnik, kar od tam, od Kumprejvih. Nekdo je le »prižgal«: »No, eno koroško rečmo...« in kar eksplodiralo je! Vrstile so se pesem za pesmijo, ubrano, kot da gre za »nove pavre«. Pridružile so se tudi naše tovarišice in če bi se to zgodilo v mestu, bi se začeli zbirati ljudje...

Za vse nas je to bil dan z izrednimi doživetji!

Zahvaljujemo se delovni skupnosti in vodstvu Aera, ki sta nam vse to omogočila!

Za Dan republike, 1984

Zveza borcev Aero Celje

PREDSTAVLJAMO STEKLARNO »BORIS KIDRIČ« IZ ROGAŠKE SLATINE

Splošno o steklu

V vsakdanjem življenju se srečujemo s steklom na vsakem koraku, okna so zasteklena s steklom, stekleni balon – električne žarnice nam dajejo svetlobo, izložbe opazujemo skozi stekleno šipo, slabovidni ljudje gledajo skozi steklena očala, stekleno posodo uporabljamo pri pitju in hranjenju, v vesoljskem prostoru potujejo rakete s steklenimi konicami itd.

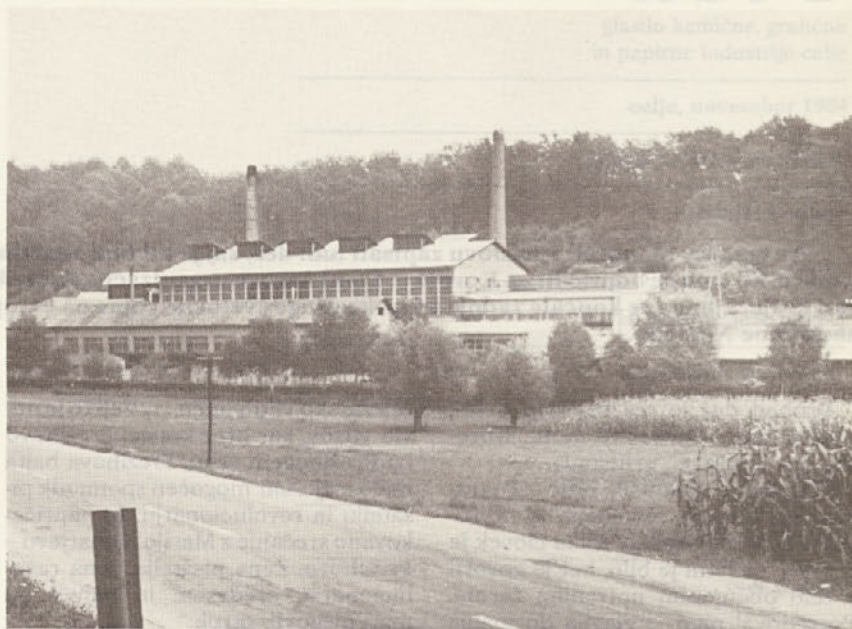
Steklo je dobrina, ki ima zelo široko uporabnost in človeštvo brez njega ne bi doseglo sedanje stopnje civilizacije. Brez stekla bi bilo naše znanje o življenju, o fizikalni znanosti, biologiji mnogo manjše, znanje o vesolju bi bilo enako ničli.

Steklo je trdna prozorna amorfna masa, ki nastane s taljenjem določenih količin kremenčevega peska, sode, pepelike in kalcita pri temperaturi do 1450 °C in ki pri neprekinjenem postopnem hlajenju prehaja iz tekočega v trdno telo. Koristne lastnosti stekla so večstranske:

- lahko je prosojno, prozorno ali neprozorno
 - lahko je popolnoma brezbarvno ali izdelano v mnogih barvah
 - po raznih postopkih ga je možno izdelati v katerikoli obliki ali velikosti
 - proizvaja in uporablja se lahko v velikih količinah.
- viri surovin za njegovo proizvodnjo so neizčrpljivi.

V 4. stoletju pred našim štetjem so že Grki izdelovali steklene posode in različne ravne predmete iz stekla. V obdobju rimskega cesarstva so izdelovali tanke steklene plošče, s katerimi so zapirali okna. V obdobju od 16. do 18. stoletja so izdelali prvi sestavljen mikroskop, teleskop in moderni termometer.

V naših krajih se je pridobivanje stekla pojavilo šele v začetku 18. stoletja. Na številne steklarne pri nas spominja pogosto krajevno ime Glažuta. Tako je iz različnih podatkov mogoče spoznati, da so bile v 18. stoletju na našem ožjem območju steklarne na severnem področju Pohorja pri Rušah, Limbušu, pri Vitanju, v Trbovljah in še v nekaterih drugih krajih. Leta 1821 so zgradili steklarne v Zagorju ob Savi, ki je po nekaj več kot sto letih obratovanja, to je leta 1926, prenehala z delom. V Rogaški Slatini so prav takrat zgradili novo steklarne

Steklarne v Rogaški Slatini pred leti

in del delavcev iz steklarne v Zagorju je prišel delat v Rogaško Slatino.

Januar 1927 pomeni začetek steklarstva v Rogaški Slatini. Takrat je steklarne zaposlila 225 delavcev, začetna zmogljivost talilne peči je bila 2,5 tone stekla v enem delovnem dnevu.

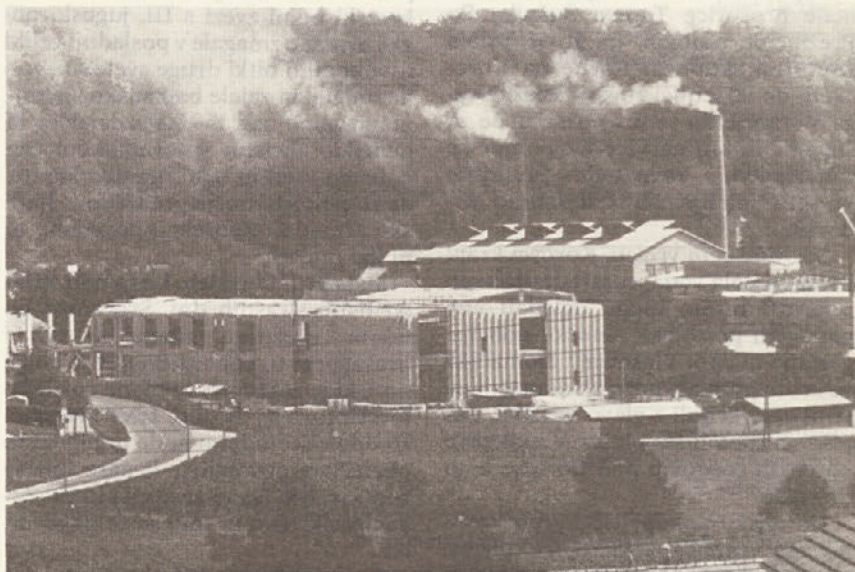
Steklarne Boris Kidrič Rogaška Slatina

Steklarne se je v povojnih letih razvijala, gradila nove proizvodne zmog-

ljivosti, povečevala število steklopihalcev in brusilcev.

Danes je v Steklarni Boris Kidrič zaposlenih 1750 delavcev, ki združujejo delo v devetih temeljnih organizacijah in eni delovni skupnosti.

V Rogaški Slatini so trije proizvodni tozdi in tozd za vzdrževanje naprav ter Delavska restavracija. Leta 1973 smo v Kozjem zgradili brusilnico stekla, ki zaposluje 190 delavcev. V Beogradu ima Steklarne prodajalno stekla in keramike, ki je samostojna

Današnja podoba

temeljna organizacija. V letu 1982 sta se v delovno organizacijo vključili še dve brusilnici v Dalmaciji, ena je v Kardeljevem, druga pa v Vrgorcu.

Steklarna Boris Kidrič proizvaja ročno izdelane izdelke iz kristalnega in kristalin stekla za potrebe gospodinjstva in gostinstva. To so kelih, kozarci za pitje raznih pijač, pladnji, servisi za pecivo ali kompote, vaze, peplniki ipd.

Kako nastane stekleni izdelek?

Surovine kremenčev pesek, kalcinirano sodo, pepeliko, kalcit in minij zmešamo v avtomatski zmesarni v ustreznem razmerju. To zmes vložimo v talilne peči in jo talimo pri temperaturi 1450 °C. Po desetih urah je zmes pripravljena za oblikovanje. Skupina steklopihalcev postopoma oblikuje žarečo stekleno maso v izdelek. Steklopihalec najprej zajame s steklarsko pipo majhno količino steklene snovi, nato s pihanjem skozi pipo napihne poljubno kroglico, odvisno od vrste izdelka. Kroglica je osnova za nadaljnje zajemanje steklene zmesi, ki jo steklopihalec oblikuje z rokami in pihanjem iz lastnih pljuč v zaželeno obliko. Tej delovni operaciji sledi hlajenje izdelka. Tako izpihan izdelek je še neuporaben, ker ima tako imenovano kapo (pri kozarcu je odprtina še zaprta s steklom).

Nato sledi rezanje kap izdelkov, grobo brušenje ostrih robov. Na tako dodelan izdelek brusilci brusijo dizajn izdelka. Po brušenju se izdelek polira, da dobi svoj estetski videz in dokončno obliko.

Fizični obseg proizvodnje Steklarne je v letu 1983 znašal 4,565.000 kosov. Proizvodnja je usmerjena predvsem v izvoz na konvertibilna področja.

Celotni prihodek delovne organizacije je v letu 1983 znašal 1,371.684.000,00 din, v letu 1984 pa predvidevamo celotni prihodek 1,860.000.000,00 din.

V letu 1983 je znašal izvoz 6,325.000 dolarjev, v letu 1984 pa predvidevamo 8 milijonov dolarjev izvoza.

V lanskem letu smo ustvarili 198 milijonov akumulacije, v letu 1984 pa predvidevamo 300 milijonov.

Skladno s poslovno in razvojno politiko ter potrebami tržišča Steklarna v letih 1985–1986 načrtuje povečanje obsega proizvodnje in izvoza. V letu 1983 so stekle priprave za investicijsko naložbo. Predmet investicijske naložbe so:

- izgradnja proizvodne hale in talilne peči za oblikovanje izdelkov
- izgradnja proizvodne hale za brušenje in poliranje izdelkov ter skladiščnih prostorov
- preureditev energetskih naprav na zemeljski plin

Oblikovanje steklenega izdelka

– izgradnja infrastrukturnih objektov.

Predračunska vrednost investicije je 1,810.437.000,00 din.

Naložbo financirajo: Splošna banka Celje, mednarodna finančna korporacija (mednarodni kredit), sovlagatelj – Aero, Cinkarna, Tovarna nogavic Polzela, Mercator Ljubljana – in Steklarna. Predvideni učinki investicijske naložbe so:

– proizvodnja se bo povečala za 76 odstotkov

– število zaposlenih se bo povečalo za 540 delavcev

– izvoz se bo povečal za 140 odstotkov

– neto devizni učinek bo večji za 150 odstotkov

– predvideno povečanje akumulacije nove naložbe 160 odstotkov.

Gradnja objektov je pričela junija letos in teče v skladu s predvideno dinamiko gradnje. Vsi gradbeni objekti

so pod streho in so zdaj v fazi finalizacije in inštalacijskih del. Predvidoma bo v času od januarja do junija 1985 opravljena montaža opreme, tako da bi v mesecu juliju pričeli s poskusno proizvodnjo.

Aero Celje in Steklarna sta v septembru 1983 sklenila samoupravni sporazum o sovlaganju sredstev v investicijsko naložbo v Steklarni. Aero združuje dinarska sredstva za investicijsko naložbo v Steklarni, Steklarna pa združuje devize za potrebe uvoza repromateriala Aera.

Obe podpisnici sporazuma izpolnjujeta svoje obveznosti. Steklarna je pričela združevati devize že v letu 1983 in jih združuje tudi v letu 1984 po dogovorjeni dinamiki, Aero pa je svojo obveznost izpolnil v letu 1984.

Pričakujemo, da bo sodelovanje v naslednjih letih prav tako dobro kot doslej.

**naš
aero**

Izvršni odbor DIATI AERO je konec oktobra organiziral strokovno ekskurzijo na mednarodni sejem iznajdb in tehničnih novosti – INVEX BRNO '84. Ekskurzije se je udeležilo 44 delavcev iz vseh Aerovih toz dov.

Notranjost ene od razstaviščnih dvoran

Potovanje z avtobusom iz Celja do 450 kilometrov oddaljenega Brna na Češkoslovaškem bi bilo dokaj razvlečeno, če med potjo ne bi bilo mejnih prehodov – carine, ki s svojim uradovanjem poskrbe za živahnejši utrip, čeprav ni bilo pravega vzroka zanj.

Da je bilo tako, smo se »živo« prepričali ob postanku v nakupovalnem centru nekaj deset kilometrov pred Dunajem. Mislim, da je bil to praktični primer, ki bi marsikomu navdihnil idejo za inovacijo »Kako boljše porabiti dinar doma«.

Mrak je že močno prešel v temo, ko smo se vozili po dokaj skromno razsvetljenih ulicah Brna; od tod še slabo urico vožnje in obstali smo sredi po-

čitniškega naselja v Jedovnicah. V tem kraju ima namreč tovarna turbin iz Blanskega urejeno počitniško naselje, naš »Litostroj« pa poslovno sodeluje z njimi in zveza je bila vzpostavljena. Pozdravil nas je sekretar tovarne Kaplanovih turbin, nam dodeljeni vodič in tolmač Miro iz Brna pa nam je ta nagovor, sicer pa tudi vsa dogajanja ves čas bivanja v Brnu prevajal v lepo, razločno srbohrvaščino. Po večerji smo se razlezli po bungalovih, potem pa se še odpeljali v Blansko malo posedet, naslednje jutro pa nas je našlo pripravljene za obisk sejma inovacij.

Kakor številna evropska mesta ima tudi Brno povsem sodobno razstavišče in tisti, ki bolj redko ujamemo priložnost ogleda takih sejmov, smo bili nad arhitektonskim izgledom razstavišča prijetno presenečeni. Kar pa zadeva »vsebino« razstave, bi jo nekako opredelil na dva dela. Panoji, bogato obloženi s fotografijami tovarn in gospodarstvenikov, s številčnimi in video prikazi, vmes udarna gesla, spodbude, vse to pa stilno povezano z brnečo glasbo iz skritih zvočnikov, iz katerih so se pogosto vrstile reklame in napotki obiskovalcem.

V drugem, »stvarnem« delu razstave pa je prikazano smotno uvajanje elektronike, kompjuterstva in laserstva v gospodarske namene. Posebni poudarek na tem, kako se vsa ta sodobna tehnologija vključuje, ali bolje rečeno, pomaga k učinkovitejšim dosežkom v inovacijah. Vendar takih primerov ne bi skušal opisovati, ker menimo, da tega ne bi uspešno opravil. Priznati pa moram, da prične človeku od vsega videnega že kar močno bučati po glavi. Pritegnila me je velika skupina ljudi, mislim, poslovnih mož, ki je dobesedno blokirala prehod. Tu bo nekaj, sem pomislil in se zrinil bliže. Sicer resni inženirji so strmeli v ekran neke ameriške družbe, ki je vrтела dinamične risanke zahodnega porekla. Kaj takega pa je na Češkem res velika redkost in tudi najresnejšim zasvojenjem računalništva se je obraz raztegnil v nasmeh ...

Da zaključim misel o sejmju inovacij: videli smo, da se mnogo dogaja, čutili smo, da bo potrebno mnogo truda, vztrajnosti in angažiranosti, posebno pa finančnega žrtvovanja, če bomo želeli in hoteli slediti tej novi epohi. Videli smo zavzete obraze srednješolske mladine, ki je vneto pritiskala na tipke in prožila programe

računalnikov, strmela v njih ekrane...

Smo pred računalniško stvarnostjo, ki je nedvomno zapisala v našo zavest: moč je v posesti informacij.

Ob določeni uri smo se zbrali in vodič nas je popeljal na kosilo. Kar odahnilo smo se, ko smo videli, da nam s kosilom še ne bodo stregli roboti, pač pa klasični, solidno se gibajoči nakarjari.

Po vsem bučanju in pobliskavanju na razstavišču se nam je dveurni ogled Brna kar prilegel. Hodili smo po ulicah, ki so se končavale pod pobočji mogočnega gradu Špilberka, v katerega zidovju in skalovju so umirali jetniki, žrtve vseh mogočih dogajanj zadnjih stoletij. Ostri konici zvonikov katedrale sta se risali v oblačno nebo, spominsko ploščo Kutuzova je zakrival zidarski oder. Ozirali smo se v fasade častljivih zgradb, kot je gledališče (divadlo), ali pa v sodobne jeklenosteklene orjake, kakršen je hotel Voronež. V muzejskih prostorih smo si ogledali gobarski oddelek in obsežen lovski muzej ter stalno razstavo sodobnih likovnikov. Izredno bogata je numizmatična zbirka s področja Češke, od rimskih provinc pa vse do prve svetovne vojne, vse razporejeno po zgodovinskih obdobjih. Zelo učinkuje akvarij: stene in oprema – vse je temno, osvetljene so samo akvarijske vitrine, v katere gledaš kot v velike, gibljive diapozitive izrednih, živih barv. Še ogled magistrata in mestnega rotovža, ki ga varuje ogromen, nagačen krokodil, darilo nekega pustolovskega veljaka.

V preostalem času smo se porazgubili po trgovinah in opravili ta ali oni nakup. Pri tem moram omeniti vtis o meščanih Brna, ki izredno disciplinirano in potrpežljivo čakajo v dolgih vrstah v prodajalnah prehranbenega ali industrijskega blaga. Tihi, skromni, vljudni in zadržani so. V neki klasični prodajalni sem se nehote postavil kar pred trgovca. Ni me pogledal jezno, pač pa začudeno. In začudeno me je gledala dolga vrsta čakajočih. Nenadoma sem se zavedel, bilo mi je zelo neprijetno in nerodno sem se odpravil skozi vrata na prosto. V neki prodajalni igrač so me presenetili otroci. Lepo so hodili ob svojih starših in niso s sitnarjenjem prosili igrač. Mirno so čakali, da se starši odločijo za njihovo igračko. Le očke so se jim svetile v veselem pričakovanju...

Za omizjem pri večerji smo ugotovili, da smo še vsi. Po zamudnem ogledu ostalih hotelskih prostorov nas je avtobus popeljal v Jedovnice, drugo jutro pa prek Dunaja še naprej proti jugu, našim domačim v zavetje...

Besedilo in fotografije
Stane Lovrenčič

Del počitniškega naselja v Jedovnicah

Razstavišni prostor v Brnu

V središču – nad mestom se dviga grad Špilberg

OB PREDLOGU ZA IZDAJO ZAKONA O SPREMENBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O VARSTVU PRI DELU

1.

V javnost je prišel predlog za izdajo Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o varstvu pri delu (v nadaljevanju: predlog sprememb zakona), ki ga je Izvršni svet Skupščine SR Slovenije sprejel 19. 4. 1984. Za vse tiste strokovne delavce, ki se poklicno ali polpoklicno ukvarjajo z varstvom pri delu, je to pomemben dogodek. Za celostno dejavnost varstva pri delu pa so nameravane spremembe in dopolnitve zakona o varstvu pri delu v načrtovanem obsegu verjetno kar najpomembnejši dogodek v zadnjem desetletju.

Na začetku je treba reči, da smo že v lanskem letu imeli priliko spoznati vsebino dveh gradiv: Gradivo za pripravo novelacije zakona o varstvu pri delu (februar 1983) in Analiza zakona o varstvu pri delu (april 1983). Obe gradivi sta nakazovali precej širšo paleto sprememb in dopolnitev zakona kot jo prinaša predlog sprememb zakona. Tako v predlogu ni več obveznosti za humanizacijo dela, odprave pojma normalna pazljivost, obveznosti uvedbe izobraževanja s področja varstva pri delu v usmerjenem izobraževanju idr. Nedvomno je sedaj predstavljeni obseg sprememb in dopolnitev plod dosedanjih razprav in soočanj mnenj.

V tem zapisu želimo izpostaviti nekatere vidike predlaganih sprememb zakona, ki v dosedanjih gradivih niso (ali pa so premalo) poudarjeni, pa bi bili lahko pomembni za bodočo širšo (delegatsko, javno) in ožjo (strokovno) obravnavo. Stališča so vezana predvsem na spoznanja pri dolgoletnem spremljanju praktičnih možnosti za izvajanje predpisanih obveznosti varstva pri delu.

2.

Uvedba enakega obravnavanja poklicnih bolezni kot sedaj velja za poškodbe pri delu, kar pomeni obvezno prijavljanje poklicnih bolezni, obvezno evidentiranje in obvezno raziskovanje posameznih primerov poklicnih bolezni, je prav gotovo nujna. Sedanja nerealna »statistična podoba« stanja pomembno vpliva naprej na nerealno ocenjevanje obstoječih rizikov, ki nastopajo pri delu. Nerealno ocenjeni riziki pa so slabo uporabni ali celo neuporabni za kakršnokoli resnejše utemeljevanje potrebnih na-

ložb za izboljšanje delovnega okolja in delovnih razmer.

Hkrati z uvedbo te – dodatne – obveznosti pa bi bilo treba (vsaj približno) razrešiti še nekaj problemov. Prvi tak problem je vezan na pojem »bolezni, ki so v zvezi z delom« (bolje: bolezni zaradi škodljivih vplivov dela). Varstvo pri delu namreč že skoraj desetletje dolgo tudi normativno ni več le dejavnost za preprečevanje poškodb pri delu in poklicnih bolezni, temveč tudi dejavnost za preprečevanje: zdravstvenih okvar, drugih škodljivih posledic za delovno sposobnost, zdravje . . . , obolenj v zvezi z delom, zdravstvenih okvar v zvezi z delom ipd., ki so dosti širši pojmi kot poklicna bolezen. Preprečevanje teh (širših) posledic škodljivih vplivov dela je – lahko rečemo – že kar eden izmed dveh (ali treh) končnih ciljev celovite dejavnosti varstva pri delu.

Kljub takemu velikemu pomenu pa podatki o boleznih zaradi škodljivih posledic dela največkrat niso sestavina poročil o varstvu pri delu niti v organizacijah združenega dela niti v predstavah problematike varstva pri delu širši javnosti. Za tako stanje vidimo predvsem dva razloga: 1. neuskkljenost med predpisi varstva pri delu in zdravstvenega varstva (pa tudi pokojninskega in invalidskega zavarovanja) in 2. stroka varstva pri delu nima (ali vsaj nima dovolj dobre) lastne »doktrine« (teorije na lastni, specifični metodologiji), zato za svoj doktrinarni okvir jemlje (uporablja) državni normativni okvir.

Drug tak problem, ki bi ga kazalo ob spremembi zakona vsaj približno razrešiti, je vezan na invalidsko zakonodajo. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v enem izmed članov opredeljuje, da je neposredna nevarnost za invalidnost podana, »kadar delovni pogoji na delih oziroma nalogah, h katerim je zavarovanec razporejen, ne glede na higienske in tehnične varstvene ukrepe (HTV ukrepi – kako zastarelo in preseženo pojmovanje!, op. P. P.), ki se uporabljajo ali jih je mogoče uporabiti pri delu, – toliko vplivajo na zavarovančevo zdravstveno stanje in delovno zmožnost, da mora nujno zamenjati delo, ker bi sicer postal invalid.«

Ali se neposredna nevarnost za invalidnost odkriva na enak način kot se odkrivajo poklicne bolezni? Če je to tako, potem bi kazalo postopek (način) vsaj okvirno opredeliti in to ob-

veznost vključiti v normativni okvir varstva pri delu. Za strokovno delo na področju varstva pri delu bi to imelo velik pomen.

In ne nazadnje, ne obstaja le problem evidentiranja, prijavljanja in raziskovanja poklicnih bolezni, temveč tudi problem »priznavanja« poklicnih bolezni, ki naj bo analogno kategorizacijo invalidov ali priznavanju zavarovalne dobe, ki se šteje s povečanjem. V poročilih o izvajanju programov preventivnega zdravstvenega varstva pogosto zasledimo pomembno število ugotovitev, da ima delavec poklicno (!) okvaro sluha, vida ipd. Delavec pa ne dobi nobenega nadomestila (odškodnine) na takšno ugotovitev oz. za tako ugotovljeno izgubo zdravja in s to povezano nižjo (ožjo) preostalo delovno zmožnost.

3.

Pri težavah, ki se pojavljajo zato, ker zakon o varstvu pri delu posebej določa pismeno izjavo kot javno listino, in zaradi katerih utemeljeno razmišljamo o poenotenju teh listin v jugoslovanskem prostoru, se je treba ustaviti pri nekaterih praktičnih spoznanjih: 1. Zelo veliko škodo lahko povzroči sprememba sistema javnih listin, četudi bi šlo za spremembo imena posamezne javne listine in (ali) nebiestveno spremembo vsebine. 2. Obveznost izdajanja pismenih izjav je treba bolj vgraditi v celovit sistem predhodnega varstva. 3. Za vključevanje strokovnjakov varstva pri delu oz. pooblaščenih delavcev za varstvo pri delu in delavcev strokovnih služb varstva pri delu je treba podati bolj določene okvire. Ipd.

Pri nameravani spremembi sistema javnih listin je le treba upoštevati dejstvo, da ta sistem še ni dokončno oblikovan. Prenagljena sprememba naziva pismene izjave in vsebinska sprememba bi lahko doseženo stopnjo dejanske (ne formalne) uveljavitve te javne listine znižala, vnesla motnjo zaupanja v sistem (povzročila tudi pravno nestabilnost). Tudi na tem področju bi bilo treba uveljaviti načelo, da je treba sistem do kraja razviti in šele nato ocenjevati, ali celota (!) prinaša dovolj pričakovanih rezultatov ali ne.

Praktično izvajanje predhodnega varstva pri delu se pogosto enači z izdajanjem javnih listin. V resnici pa postopek (predhodni postopek) lahko vključuje še nekaj faz po izstavitvi pismene izjave. Tako predhodni po-

bilten

ŠTEVILKA 9
LETNIK II
NOVEMBER 1984

OSNOVNE ORGANIZACIJE ZVEZE SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE DSSS

PROGRAMSKO-VOLILNA KONFERENCA

7. novembra je v veliki dvorani Narodnega doma v Celju potekala programska in volilna konferenca občinske konference ZSMS Celje. Udeležili smo se je tudi mladinci – delegacija iz naše delovne organizacije.

V poročilu o delu občinske konference ZSMS Celje za obdobje september '83–september '84 je predsednica Anka Vetric poudarila vlogo in pomen aktivnejšega vključevanja mladih pri reševanju družbenogospodarskih vprašanj in uveljavljanje mladih v naši družbi.

Delo mladinske organizacije je bilo v preteklem obdobju uspešno predvsem na tistih področjih reševanja problematike mladih, kjer se je vključeval najširši krog mladih iz vseh okolij. To je omogočilo tudi enotno zastopanje stališč mladih na vseh ravneh delegatskega sistema.

Ugodne ocene si zasluži delegacija občinske konference mladine v družbenopolitičnem zboru, vzporedno pa tudi uspešno uveljavljanje naših stališč v zboru združenega dela in zboru krajevnih skupnosti.

Aktivnosti na področju zaposlovanja in pripravištva so se nadaljevale s stalnim spremljanjem stanja in prizadevanji za ustanavljanje kooperativ kot novih oblik zaposlovanja mladih.

Uspesi iz preteklega obdobja morajo biti mladim spodbuda za nadaljnje delo, saj ostajajo odprta še mnoga zelo pomembna vprašanja:

- reševanje problematike v vzgojno-izobraževalnem sistemu

- uresničevanje dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije in programa prestrukturiranja gospodarstva z možnostjo vključevanja znanja in sposobnosti mladih strokovnjakov

- reševanje stanovanjskih vprašanj mladih

- uveljavljanje načela nagrajevanja po delu in zaostritve osebne odgovornosti

- učinkovitejše idejno-politično usposabljanje mladih.

To so najpomembnejša področja delovanja, seveda pa so še pred mladimi tudi ostale naloge.

Občinska konferenca ZSMS Celje si je kot prednostno nalogo zastavila tudi razvijanje in krepitev samoupravnih odnosov in delegatskih razmerij v mladinski organizaciji in tudi v širšem družbenem okolju.

Predpogoj za uspešno uresničevanje zastavljenih nalog pa je gotovo pripravljenost čim širšega kroga mladih za tvorno delo in izpopolnjevanje obstoječega sistema informiranja v naši družbi.

V razpravi so delegati osnovnih organizacij ZSMS opozorili tudi na nekatera druga vprašanja kot problematiko zaposlovanja invalidov, mladinske delovne brigade, slabosti pri delovanju Centra za mladinski turizem v Celju...

Naša delegacija je podala predlog za spremembo sedanjih oblik idejno-političnega usposabljanja mladih, ki naj bi bilo bolj aktualno in prilagojeno posameznim okoljem. Poudarili smo tudi pomen vključevanja mladih v reševanju problematike našega vzgojno-izobraževalnega sistema in krepitve materialnih možnosti za posodobitev učnih pripomočkov.

Na konferenci niso bili oblikovani zaključki, izmenjave mnenj v razpravi pa so bile dovolj tvorne za čim večjo aktivnost mladine v prihodnje.

Izvoljeni so bili novi člani predsedstva občinske konference ZSMS Celje: Magda Brložnik, Tatjana Dolinšek, Franc Peperko, Silvo Ramšak in Zlatka Šošterič.

IZ ZAPISNIKA

Posredujemo nekaj povzetkov iz zapisnika prve redne seje osnovne organizacije ZSMS v DSSS, ki je bila 5. novembra.

– Na seji je bil podan predlog za izvedbo načrtovanega novoletnega programa. Alenka Toman je obrazložila predlog, ki zajema kulturni program za otroke naših delavcev in delavcev iz Kocenove in Čuprijske ulice, na dan 28. 12. 1984.

O programu za otroke naših delavcev je razpravljalo že predsedstvo konference sindikata. Akcijo mladincev je podprlo in predlagalo, da bi se program izvedel v Pionirskem domu v Celju. Udeleženci seje pa so menili, da je koriščenje teh prostorov nepotrebno, saj bi se prireditve lahko izvedla tudi v naših jedilnicah, na Čopovi in Ipavčevi ulici.

O uresničitvi tega predloga se bomo mladinci dokončno dogovorili na sestanku na ravni delovne organizacije.

Predlog za kulturni program, ki naj bi ga mladinci pripravili za delavce v Kocenovi ulici in Čuprijski ter čajanka po zaključku programa, je bil podprt, odobrena pa je bila tudi uporaba jedilnice v Kocenovi ulici.

– Zaradi odhoda Irene Lukman v mesecu decembru na novo delovno dolžnost je bilo potrebno izvoliti novega člana predsedstva osnovne organizacije ZSMS v DSSS v koordinatorski osnovnih organizacij v delovni organizaciji.

Kot kandidata sta bila predlagana in soglasno potrjena: Lidija Senič, za člana predsedstva osnovne organizacije, iz Službe družbene prehrane in Zdenko Podlesnik, za koordinatorski iz tozda Kemija Celje. Kadrovske spremembe bodo realizirane ob odhodu Irene Lukmanove.

– Zaradi odsotnosti Alenke Kolar (porodniški dopust) se je pojavila potreba tudi po predlogu za novega člana v komisiji za kulturo pri občinski konferenci ZSMS Celje.

Predlagana je bila Milena Krizman iz Kadrovske-socialne službe. Predlog je bil soglasno sprejet.

RAZISKOVALCI V LEDENIH ŠIRJAVAH ARKTIKE IN ANTARKTIKE

Barva severa

Videti je, da je bil Fridtjof Nansen izmed vseh raziskovalcev najbolj izjemen; njegovi uspehi so segali dlje od samega raziskovanja. Bil je priznan znanstvenik, ki je dokazal svojo organizacijsko sposobnost in močno voljo z uspehom odprave z ladjo Fram. Njegovo človekoljubno delo z ujetniki v prvi svetovni vojni so leta 1922 nagradili z Nobelovo nagrado na mir. Iz njegovih zapisnikov so razvidne tudi druge strani njegove osebnosti – tako umetniška in pesniška.

»Proti večeru sem se sprehajal po plavajočem ledu. Na svetu ne more biti nič bolj duhovitega kot arktična noč. To je sanjska dežela, obarvana z najbolj prefinjenimi odtenki domišljije; to je barva povzdignjena na raven nebešnosti. En ton se meša z drugim, tako da ne morete povedati, kje se eden neha in drugi začne, vsi se med seboj prelivajo. Nobenih oblik ni – vse je medla, sanjsko obarvana glasba, oddaljena, razvlečena melodija z utišanih strun. Kaj ni vsa lepota življenja vzvišena in nežna, in čista kot ta noč? Dajte ji žive barve, pa ne bo več tako čudovita. Nebo je podobno ogromni kupoli, ki je na vrhu modra in prehaja v vse bolj zeleno pa v blede vijolično in vijolično ob robovih... Tako je doživljal Arktiko mladi norveški raziskovalec.

Spor med Cookom in Pearyjem

7. septembra 1909 je Robert Peary oznanil svetu, da je osvojil geografski severni tečaj. Pet dni prej je Američan Cook sporočil, da je prišel tja z dvema eskimskima spremljevalcema že aprila leta 1908. Cook je bil izkušen raziskovalec in planinec; leta 1892 je spremljal Pearyja v Grenlandijo. Njegovi trditvi, da je bil prvi na tečaju, je ugovarjal Peary, navzkrižno pa sta ga izprašali geografski društvi Združenih držav in Velike Britanije. Novembra leta 1909 je porota, ki so jo sestavljali strokovnjaki Narodnega geografskega društva, sporočila svoje mnenje, da je Peary prvi dosegel severni tečaj. Vendar pa je zadeva kljub temu ostala še naslednjih 20 let nerešena. Zagovorniki Pearyja in Cooka so se medsebojno obtoževali; končno je Peary ostal priznani zavojevalec severnega tečaja, Frederick Cook pa znan kot človek, ki si je izmisлил zgodbo o osvojitvi.

2 priloga

Iskanje severnega tečaja

Wally Herbert, vodja štiričlanske britanske transarktične odprave, je 5. aprila 1969 ob 7. uri zjutraj poslal radijsko sporočilo kraljici Elizabeti, da je s tremi tovariši prišel na severni tečaj. Nekaj trenutkov pozneje je z grozo spoznal, da so od tečaja oddaljeni sedem milj in ne le miljo in pol. Težave pri natančnem določanju vrha sveta je najbolje opisal Wally Herbert sam. »Navigacija v bližini tečaja je problem. Če se le malo zmotite v izračunavanju zemljepisne dolžine, potem je čas, v katerem gre sonce čez vaš poldnevnik – z drugimi besedami čas, v katerem mora iti sonce proti severu – napačen, in tako se napotite v napačno smer. Če pa se napotite v napačno smer, še povečate število napak pri izračunavanju zemljepisne dolžine.

Vaš azimut je še bolj napačen in napače še naprej rastejo, dokler so končno ne zavrtite v skoraj popolnem krogu. Prav to se je zgodilo nam tisti dan. Odpravili smo se na pot in potovali po naših ocenah kakih sedem milj in se ustavili. Postavili smo teodolit, na grobo izračunali in ugotovili, da nas od tečaja loči še 7 milj. Tega nismo mogli verjeti. Veliko časa smo porabili, da smo prišli do tod – datum po srednjem času po Greenwichu se bo v naslednjih sedmih urah spremenil, mi pa smo še sedem milj oddaljeni od našega cilja. Nismo mogli razumeti, kje smo se zmotili. Kako naj bi nekdo potoval sedem milj v smeri severnega tečaja in potem ugotovil, da je še sedem milj daleč stran? Edini možni odgovor je bil ta, da smo potovali vzporedno z datumsko črto, in smo tako šli mimo severnega tečaja. Sklepali smo, da je verjetno nekaj narobe z našim azimutom, ki smo ga vzeli po položaju, ki smo ga izračunali tisto jutro. Tako smo se spet lotili izračunavanja in ugotovili napako v zemljepisni dolžini. Naredili smo še eno serijo opazovanja, za kar je bilo potrebno spet nekaj časa in se znova odpravili na pot. Potovali smo tri ure, spet postavili teodolit in ugotovili, da smo tri milje južno od tečaja, na zemljepisni dolžini nič. Ker so bili Spitzbergi naš cilj in ker smo bili tri tedne za predvidenim urnikom, bi res morali iti naravnost naprej, ne pa nazaj.

Toda nihče ne more reči, da je bil na tečaju, če je tri milje oddaljen od njega – še posebej, ker smo sporočili Njenemu veličanstvu, da smo ga po

naših računih že dosegli. Tako smo šli naprej in potovali po zelo natančnem azimutu. Klesali smo si pot čez vsak greben, ki se nam je postavil na pot, in si tako vsekali ravno črto, ki je vodila proti severu. Toda napredovanje je bilo počasno, pa še sneženi metež nas je oviral. Čez približno štiri ure smo se tečaju približali na manj kot eno miljo.

V obupu smo raztovorili sani, naredili skladišče in vzeli s seboj le najnujnejše, komaj dovolj za enkratno prenočitev. To je bilo tveganje in bilo je edinkrat med našim potovanjem, da smo toliko tvegali. Vendar se je izplačalo. Z lažjimi sanmi smo hitreje napredovali in po kakih treh urah smo ocenili, da smo gotovo na tečaju, verjetno pa še za njim. Zato smo se ustavili, pospravili šotore in naredili dokončni račun, ki nas je postavil na položaj 89° 59' S, miljo južneje od severnega tečaja, na 180° zemljepisne dolžine. Z drugimi besedami, šli smo eno miljo čez tečaj. Čez noč nas bo verjetno še enkrat neslo čez tečaj. Zlezli smo v spalne vreče... Odtisi tac 35 eskimskih psov, široki sledovi težkih sani eskimskega tipa in štirje pari človeških stopinj, ki so se bližali severnemu tečaju in se ustavili miljo za njim, zjutraj na Velikonočno nedeljo leta 1969, nič več ne označujejo točke, kjer smo naredili nekaj zadnjih posnetkov sonca in si vzeli nekaj ur počitka. Kajti celo, ko smo spali, je naš tabor počasi drsel, in ko smo čez nekaj ur znova naložili naše sani in si začrtali pot proti Spitzbergom, je tečaj ležal severno od nas v drugi smeri. To je bila izmikajoča, težko opredeljiva točka. Ob severnem tečaju se srečata obe ločeni skupini poldnevnikov in vse smeri so proti jugu. Temperatura je bila minus 35° Fahrenheita. Veter je pihal s severozahoda ali morda s severozahoda. Bila je nedelja ali morda sobota. Na tem kraju je bil človek zmeden – na kraju, ki je ležal na naši poti od Barrow do Spitzbergov in do katerega smo potovali 40–8 dni.

Ko smo poskušali stopiti nanj, je bilo tako, kot bi poskušali stopiti na senco ptice, ki nam kroži nad glavo. Površina, po kateri smo se gibali, je bila samo gibljava površina na planetu, ki se vrtili okrog svoje osi. Stali smo približno na tej osi, stoje smo spali, psi pa so bili utrujeni in lačni. Bili smo preveč utrujeni, da bi proslavili naš prihod na vrh te nadnaravne gore, okrog katere kroži sonce, kot da bi obtičalo v žlebu.

Postavili smo kamero in se slikali – šestintrideset posnetkov pri različnih osvetlitvah. Potrudili smo se, da ne bi bili videti utrujeni in premraženi. Poskušali smo se držati vzravnano, mrke v krzno oblečene postave – kakšen drug dokaz o doseganju cilja, razen slik, pa bi lahko prinesli domov?»

ZANIMIVOSTI PO SVETU

TIGRASTI PAPAGAJČEK

Med pernatimi prijatelji, ki jih imamo v kletkah, je tigrasti papagajček poleg kanarčka najbolj priljubljen. Milijoni ljudi so odprli svoja srca tem malim ljubkim stvarcam. Presenetljivo hitro, niti 120 let po tistem, ko je angleški raziskovalec Gould prinesel prve zelene poredneže iz njihove pradomovine Avstralije, so pridobili zase skoraj vse celine. Pa saj to ni prav nič čudnega. Udomačena ptička vam bo prav rada skočila na prst. Željna je nežnosti in veseli jo, če se z njo zabavate. Svojo ljubezen vam vrača na nešteto načinov, ki so vam v veliko veselje. Ne samo, da so to lepe in ljubke ptice, ki prinašajo v naše bivališče dihanje narave, s pestrostjo svojih barv dajejo tudi posebno svežino našemu domu.

Več ur se igrajo, naučijo se oponašati človeško govorico (samo samčki). Vse to nas pomirja, vpliva na naše prijetno počutje in budi občutek, da nismo sami. Otroke pa navaja, da znajo za koga skrbeti.

Ko PAPAGAJČA KUPUJEMO, moramo vedeti, čemu to delamo – ali za zabavo ali za razmnoževanje. V prvem primeru nabavimo od zanesljivega gojilca mlado ptico (staro 4–5 tednov), če je mogoče samčka, kajti samček nam bo v vsakem primeru nudil veliko več kot samička. Če pa to ptico kupujemo za razmnoževanje, je najbolje, da takoj nabavimo par.

V svobodnih prostranstvih svoje pradomovine ima ta ptica zelenkasto žoltno perje. Med udomačitvijo smo s križanjem dobili papagajčke v približno 600 barvah in odtenkih. Manjkata še samo rdeči in črni tigrasti papagajček.

IMETI JIH MORAMO V DOVOLJ PROSTORNIH KLETKAH. Kletka naj bo iz kovinske žice, toda ne iz bakrene ali medeninaste. Če je kletka lesena, jo posebno samice s svojim močnim kljunom utegnejo včasih popolnoma uničiti.

Za kletko izberemo svetel in zračen prostor, ki pa ni na prepihu. Nikoli naj ne bo za daljši čas izpostavljena neposrednemu vplivu sončnih žarkov.

KLETKO MORAMO ČISTITI VSAK DAN. Nikar naj nam ne bo delo pretežko, saj ptice v dobrih higienskih razmerah živijo dlje.

Krmimo jih le s svežo hrano, ki ni ne prašna ne plesniva. Za papige je najbolj primerno, da jih krmimo z mešanico, v kateri je približno 50 % belega prosa, 15 % svetlega semenja, 2 % muhviča, 3 % bara in 30 % ophanega ovsa. Vendar ne bomo storili napak ali zdravju škodljivo, če jo bomo hranili le z belim prosom, ki pa mora biti zdravo in sveže. Včasih ji med tednom damo tudi kaj zelenjave, ki pa jo moramo prej dobro oprati, osušiti, da z nje odstranimo vso morebitno umazanijo in kemikalije, ki jih uporabljajo kmetovalci pri sodobni vzgoji zelenjave. Krmo menjamo vsak dan. Tudi vodo menjamo vsak dan, vedeti pa moramo, da ni dovolj, če izlijemo staro vodo in nalijemo svežo vodo, ampak je treba skodelico temeljito umiti

in jo šele potem napolniti s svežo vodo.

Ob taki krmi, čistoči, sveži vodi in nekaj peska na dnu kletke, bodo papagajčki dolgo ostali zdravi in se bodo dobro počutili. Če bi se pa vendarle zgodilo, da obolè, je najbolje, da se takoj obrnemo po nasvet k izkušenim veterinarjem.

Zdrav tigrasti papagajček, posebno samček, ki je veliko bolj brbljav, se lahko nauči celo kakih 600 besed. Marsikatere od teh besed sestavlja v silno smešne stavke.

Prav spretno zna oponašati in se npr. ob pevcu kanarčku nauči tako čudovito peti, da nevajeno uho ne more razlikovati med njegovim petjem in petjem pravega kanarčka.

Veliko več podrobnosti o vsem, kar zadeva tigrastega papagajčka in druge domače ptice, lahko najdete v knjigi »Kanarčki in papagajčki«.

LITERARNA SNOVANJA NAŠIH DOPISNIKOV

Rada imam porajanje
v očeh prebujajočega jutra.
Upanje steza roke po nežnosti,
ljubezni,
v rdeči zarji se rodi
resnica.

Rada imam svetlobo
v sanjah sončnega svoda.
Hrepenenje išče poti po žilah
obstajanja,
v zlatem obsevu sonca
verjamem v besede.
Rada imam osamljenost
v pogledu ugaslega dne.
Samota se plazi skozi razprte
dlani,
v pekoči bolečini mraka
umirajo bajke.

Rada imam dneve,
ko sem,
ker sem, da bi bila – ČLOVEK.

Prišel je dan,
odšla sem v življenje,
in srečala sem
žalostne ljudi,
jok, trpljenje.

Zbežala sem,
uzrla sanje:
srečo in veselje –
izpolnile so se moje želje.

Prišel je dan
in z njim spoznanje –
pobegnile so moje sanje.

Sončna kroglja je zdrsel
za obzorje gora.
Njeni žarki so ostali
v vrhovih dreves.
Toplota sonca diha
iz zemlje.
Sonce je zašlo,
a v srcu
je ostalo hrepenenje,
večerno nebo,
hrib za vasjo
in želja po nečem,
kar komajda slutim ...

Samotno se veter
podi okrog hiše.
Počasi, otožno
teče mi čas,
kot reka,
ki vleče se skozi
zelenje.
Čisto sama sem,
le veter mi veje v obraz.
Stokajo, jočejo
veje se drobne,
ker veter pri miru
pustiti jih noče.
Vzel obleko je,
listje šumeče
in ga raztresel
po vseh je poteh.

B. B.

Vsi vemo, da je med nami mnogo mladih, neizkušenih in znanja željnih gospodinj, ki želijo za svoje može ali pa bodoče može, pripraviti čim boljše in čim bolj okusno jed. Vemo pa tudi to, zlasti izkušene in priznane mojstrice kuharice, da je včasih zadosti že samo ščepec kakšne čudežne začimbe in vsa jed dobi drugačen, bolj slasten okus in vonj. V pomoč mladim, neukim kuharicam pa smo poiskali nekaj nasvetov o uporabi začimb.

JANEŽEVO SEME uporabljamo, ko pripravljamo malice iz jedi s sirom in z raki, dodajamo ga raznim sadnim kompotom, pa tudi svežemu sadju za pite in nekaterim keksom.

LOVOROV LIST. Uporabljamo ga, ko pripravljamo malice, kot začimbo paradižnikove omake, dodajamo ga tudi ribam, mesu, juham, nadevom za ribe, svinjini in perutninskemu mesu.

KUMINA (seme). Uporabljamo jo za sirove namaze, za omake, ki se prilagajo k sveži zelenjavi, radi pa jo dodamo tudi malim pečenim sendvičem. Za ržene krušne hlebčke, biskvite in peciva jo uporabljamo tako, da jo vmešamo v testo ali pa z njo potresemo testo pred peko. Radi jo dodamo tudi sadju. Tako npr. za pečena jabolka zdrobimo seme, ga pomešamo s sladkorjem in s to zmesjo napolnimo vdolbino jabolka. Kot dodatek k mesu se prilaga k govedini, jagnjetini in teletjemu paprikašu.

ZELENA (seme). Dodajamo jo jedem iz sira in rib in namazom z gnatjo. Izvrstna je kot začimbo paradižnikovih in zelenjavnih koktajlov. Kot dodatek mesu se prilaga govedini, jagnjetini, svinjini in teletini. Dodajajo jo tudi v mesne nadeve. Uporabljamo jo kot začimbo hladnih solat, npr. krompirjeve, zeljne in drugih zelenjavnih solat.

CIMET V PALIČICAH. Izvrsten je kot dodatek k toplim kavam in čokoladam. Uporabljamo ga tudi kot dodatek pudingom in narastkom. Prilega se jabolčnim, limoninim in pomarančnim omakam. Dodajamo ga kompotom, marmeladam in sadnim strjenkam.

NAGELJNOVA ŽBICA. Za malinov ali paradižnikov koktajl jo uporabljamo tako, da se žbica v njem segreje, potem pa ohladi. Posebno se prilaga kuhanemu vinu, jabolčnemu soku,

vročemu čaju in vroči čokoladi. Dodajamo jo tudi vsakovrstnemu sadju in pečenkam. Uporabljamo jo za strjene sadne sokove (»sladko«), marmelade in želeje, pa tudi za navadne sadne kompote. Dajemo jo v čokolado, sadno, paradižnikovo, mesno in ribjo omako. Izvrstno se prilaga kokošnjim juham, pa tudi juham iz gnjati, jagnjetine in teletine, zelenjavnim juham, npr. fižolovi, pesni, čebulni, krompirjevi, grahovi in paradižnikovi juhi. Dodajamo jo tudi kuhani zelenjavi, rdeči pesi, korenčku in bučkam.

KORIANDROVO SEME. Uporabljamo ga kot dodatek kavi, kuhanemu sadju, jabolkam, hruškam in suhemu sadju. Izvrstno je za marinade, govedino, jagnjetino, svinjsko pečenko, ribe in perutninsko meso. Dodajamo ga mesnim bujonom.

KOPROVO SEME. Ta začimba se prilaga jedem iz sira, ribjim omakam, jedem iz jagnjetine, vsakovrstnim solatam: zeljni, kumarični, pesni, krompirjevi in rakovi, pa tudi zelenim solatam. Prav tako je dobra začimba za zelenjavne juhe, npr. za zeljno, pesno, fižolovo, kumarično in paradižnikovo juho. Pa ne samo za solate in juhe, tudi na splošno ga uporabljajo za zelenjavo: rdečo peso, brstični ohrovt, zelje, kumarice, kisló zelje in repo.

KOPER (zeleni, svež ali suh). Dodajamo ga škampom, jastogu, drugim rakom in ribam. Uporabljajo ga tudi kot začimbo za mesne jedi, kot so npr. čufte in mesna štruca. Zelo je primeren za vse vrste solat. Okusna je tudi koprova omaka.

MAJARON. Dodajamo ga jajčnim jedem, npr. omletam, narastkom. Zelo je primeren za ribe in prav tako za vsakovrstno meso. Dodajamo ga zelenjavnim in jajčnim solatam, pa tudi solatam iz perutninskega mesa in rakov. Izvrsten je kot začimbo nadevov za perutnino, robe, čebulo, bučke in jajčevce. Dodajamo ga tudi kuhani zelenjavi: korenčku, ohrovту, čebuli, grahu, špinaci in bučkam.

GORČICA (seme). Uporabljamo jo pri vlaganju rdeče pese, kumaric, zelenih paradižnikov, stročjega fižola, zelja in čebule, pa tudi pri kuhanju brstičnega ohrovta, sladkega in kislega zelja. Izvrstna je kot dodatek zeljni solati.

MUŠKATOV OREŠEK. Uporabljamo ga za hladne in tople mlečne pijače, npr. za čokolado in jajčni punč. Iz-

vrsten je za jabolčne in hruškove kolače pa tudi za kipnike (pudinge) iz banan, čokolade, riža in za karamelni puding. Dodajamo ga raznim omakam, npr. jabolčni, limonini, gobji in pomarančni. Z njim posipamo tudi pripravljeno zelenjavo, npr. stročji fižol, bob, koruzo, cvetačo, ohrovt, krompir, špinacio in repo.

ROŽMARIN. Uporabljamo ga za sadne punče in za jajčne, ribje, rakove ter mesne jedi, posebno za perutninsko meso in za juhe, kot so: kokošja, grahova špinacna, krompirjeva in ribja.

ŽAFRAN. Izvrsten je kot začimba za morsko hrano, za razno krušno testo in za pecivo, za jedi iz kuretine ali jagnjetine in za jedi z rižem. Mesnim juham ga radi dodajamo zaradi lepe rumene barve.

ŽAJBELJ. Dodajamo ga raznemu krušnemu testu, jedem iz sira, vsem vrstam mesa, marinadam za ribe in meso (kuretino) ter kot začimbo solatam, kokošnjim in ribjim juham. Priljubljen je tudi kot dodatek zelenjavi, npr. bobu, čebuli, repi, bučkam, jajčevcu, grahu, krompirju in paradižniku. Dobro je, če dodamo zelenjavi nekaj zdrobljenega žajblja, ki smo ga prepražili na dveh žlicah masla.

SEZAM. Da je uporaben, ga moramo v pečici pražiti približno 20 minut. S takšnim potresemo kruh, pecivo, kolače in kekse pred peko. Dodajamo ga jedem iz sira, sendvičem, ribam, rakom, sadju in solati iz perutninskega mesa, pa tudi jajčni solati. V juho ga damo tik pred serviranjem, zelenjavi, kot belušem, stročjemu fižolu, korenčku, krompirju, špinaci in bučkam pa tako, da ga najprej sprazimo na maslu in ga prelijemo po zelenjavi.

MATERINA DUŠICA. Uporabljamo jo kot začimbo za paradižnikov in zelenjavni sok. Dodajemo jo jedem iz sira, jajc, mesa, perutninskemu mesu, solatam iz perutninskega mesa in rakov, nadevom za meso, juham (bujonom), npr. čebulni, krompirjevi, školjčni in zelenjavni juhi. Zelenjavo, npr. stročji fižol, korenček, jajčevac, gobe, čebulo, krompir in bučke začimimo z materino dušico, ki smo jo najprej prepražili na maslu, nato pa polili po zelenjavi.

Poskusite, mogoče vam bo uspelo, vendar previdno, saj je splošno znano, da preveč ni nikoli bilo dobro, za torej previdno!

stopok zajema »vgrajevanje« predpisanih ukrepov in normativov varstva pri delu že na izvoru, zamisli in pozneje pri projektiranju, konstruiranju, izdelovanju in graditvi ter rekonstrukcijah... « o čemer (in o morebitnih varnostnih rešitvah) morajo projektantske in druge OZD izdati pismeno izjavo. Vendar ne samo to. Delovno pripravo in napravo, za katero (kot izoolirano enoto) je proizvajalec oziroma uvoznik dal pismeno izjavo (v drugih republikah varnostni atest) moramo tudi postaviti na neko lokacijo, v nek odnos do drugih delov (enot) tehnološke opreme. Priključiti jo moramo tudi na energetske medije. Če npr. povzroča prašenje, jo lahko priključimo na centralni odsesovalni sistem. Zaradi boljše funkcionalnosti na delovni pripravi in napravi lahko izvedemo konstrukcijske spremembe. In podobno. Možnih je torej še nekaj faz, kjer se lahko spremeni stopnja varnosti same (izolirane) delovne priprave in naprave in stopnja varnosti v povezavi z ožjim in širšim delovnim okoljem.

V posameznih, bolje organiziranih delovnih organizacijah, se zato že pojavljajo interno predpisani postopki, ki pripeljejo do izdajanja nekakšnih internih dovoljenj za obratovanje ali podobnih internih »javnih« listin. V takem celovitem predhodnem postopku, ki omogoča čimbolj sprotno in čimbolj »organsko vgrajevanje« ukrepov in normativov varstva pri delu v vse faze od zamisli do začetka rednega obratovanja oz. uporabe delovne priprave in naprave oz. objekta, je sistem javnih listin (izdanih v upravnem postopku oz. po pooblastilih) sicer vključen, ni pa z njim identičen. Predhodni postopek je včasih precej širši. Izvaja se ločeno od upravnega postopka, je pa z njim tesno povezan po posameznih zaporednih fazah.

Predhodni postopek mora določati tudi mesto, vloga in način vključevanja pooblaščenih delavcev za varstvo pri delu v temeljni organizaciji in delavcev strokovnih služb za varstvo pri delu na ravni delovne organizacije. Eni ali drugi ali oboji lahko sodelujejo neposredno v strokovnih timih in (ali) posredno z dajanjem pisnih mnenj, stališč, opozoril ali predlogov. Službe za varstvo pri delu v takem postopku lahko prevzamejo tudi odgovornost za vodenje tima, ki v zadnji fazi pred začetkom rednega obratovanja ali uporabe, zapisniško poda oceno stopnje varnosti in (če ni zadržkov) tudi interno obratovalno dovoljenje.

4.

Uvedba krajših rokov za periodične preglede, preizkuse in preiskave elementov delovnega okolja in boljšega

nadzora nad kvaliteto tega dela (nad načini in postopki), je namenjena večji učinkovitosti na tem področju dejavnosti varstva pri delu. Ostrejšje zahteve so usmerjene k tistim delovnim okoljem, kjer so največji riziki pri delu. Med temi so posebej poudarjena dela, za katere se zavarovalna doba šteje s povečanjem.

Namera je vsekakor družbeno oparavičljiva, le da bo težko izvedljiva. Dosedanja praksa je namreč pokazala, da ni dovolj učinkovitih družbenih inštrumentov za pritisk na tiste organizacije združenega dela, kjer so dela in naloge povezane z večjimi nevarnostmi za poškodbe in zdravstvene okvare, ki bi se morale pospešeno odpravljati. To je posebej očitno v tistih gospodarskih dejavnostih, kjer Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja izvaja revizijo del in nalog, na katerih se zavarovalna doba šteje s povečanjem. Ugotovljeno je, odgovori delovnih organizacij (na poseben vprašalnik za revizijo) jasno kažejo njihov pomanjkljivi odnos do varstva pri delu, da je premalo sistematičnega dela v preventivnem zdravstvenem varstvu in na področju varstva pri delu, da ekoloških meritev v večini primerov ni, da tudi strokovnost večkrat ni ustrezna, da bo potrebno delovne organizacije opozoriti, naj v svoje srednjeročne plane vgradijo programe sanacijskih ukrepov (v smislu določb republiškega dogovora o povečani zavarovalni dobi) in da morajo pristojne inšpekcije odpravi navedenih pomanjkljivosti v svojih programih dati prednost. Te ugotovitve jasno kažejo, kakšne težave je treba pričakovati tudi v prihodnje.

Za hitrejšo spreminjanje razmer pa sta potrebna tudi dva pogoja: zadosti strokovnjakov varstva pri delu in ustrezna organiziranost. Reševanje kadrovskih vprašanj oz. šolanje strokovnjakov za opravljanje strokovnih nalog varstva pri delu v Sloveniji ubira kaj čudna pota in ne vpliva posebnega optimizma. Za boljši družbeni nadzor nad kvaliteto dela pri izpolnjevanju obveznosti pri delu v organizacijah združenega dela bi se morale občutno kadrovsko okrepiti tudi inšpekcije dela. Organiziranost za opravljanje strokovnih nalog varstva pri delu pa je poseben problem, ki je vsebovan tudi v predlogu sprememb zakona.

5.

V predlogu sprememb zakona je verjetno edina sporna predvidena sprememba, po kateri predpisi varstva pri delu ne bi več določali organizacijskih oblik opravljanja strokovnih nalog varstva pri delu. Glavni razlog za nameravano spremembo seda-

nje ureditve naj bi bile težave, spori in različna tolmačenja o tem, kdaj in kje so podane večje nevarnosti za poškodbe in zdravstvene okvare. Na to opredelitev je po sedanji ureditvi vezana organizacijska oblika za izvajanje strokovnih nalog varstva pri delu.

Ni sporno, da mora biti organizacijska oblika strokovnega delovanja na področju varstva pri delu povezana s posebnostmi in zahtevnostjo delovnega procesa ter uporabljenimi sredstvi za delo. Ali z drugimi besedami: organizacija varstva pri delu v temeljni in delovni organizaciji je odvisna od tehnološko tehničnih in organizacijskih značilnosti delovnega procesa. Te značilnosti pogojujejo rizike pri delu – sedanje in bodoče nevarnosti in škodljivci za delavce. Spoznavanje rizikov pri delu je povezano z analitsko študijsko dejavnostjo. Pogoj za učinkovito analitsko študijsko dejavnost pa so predvsem kadri in organiziranost. Soočamo se torej z nekakšnim zaprtim krogom, z večsmernimi vzročno-posledičnimi povezavami, kar v praksi povzroča težave in spore ter različna tolmačenja. Zaradi tega ni čudno, če »združeno delo predlaga, da zakon več ne določa organizacijskih oblik opravljanja strokovnih nalog... To bi bil za združeno delo najbolj eleganten izhod. Logika je naslednja: Nič več zakonske obveznosti, nič več ukvarjanja z zoprnimi stvarmi, ki so danes – mimogrede rečeno – že itak v večini delovnih organizacij na robu dogajanj, več ureditvenih odločb inšpekcijskih organov in (spet) več najrazličnejših izgovorov za (ne)izvedbo zahtevanih ureditev.

Ne da bi skušali ugotoviti, kateri del združenega dela (kateri segmenti, katere »strukture«) več noče, da bi mu širši družbeni interes »gledal pod prste« in ga opozarjal na »neprijetne stvari, vemo eno: delavci v okoljih, kjer so večje nevarnosti za poškodbe pri delu in zdravstvene okvare zaradi dela, objektivno niso za nobeno rešitev, ki ne bi spodbujala razvijanje strokovne dejavnosti varstva pri delu. In to ne le strokovne dejavnosti varstva pri delu, ki je vezana na pooblaščenega delavca za varstvo pri delu in službo za varstvo pri delu, temveč tudi tiste, ki je sestavni del nalog drugih strokovnih služb. Subjektivni interes pa seveda v mnogih družbenih okoljih ni razvit do take mere, da ne bi podlegel raznim demagogijam.

6.

Vse točke predloga sprememb zakona, ki vsebuje nadaljnjo operacionalizacijo potrebnih dejavnosti za uspešnejše doseganje končnih ciljev

varstva pri delu, je treba podpreti. In to ne glede na morebitne pomisleke, da gremo s tem v večje urejanje stvari s predpisi na račun manevrskega prostora za odločanje samih delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela. Dokler bo namreč večina družbenih pogojev za gospodarjenje silila

delavce h kratkoročnim odločitvam, toliko časa se ne bo kar samo po sebi uresničevalo načelo, da morajo delavci v organizaciji združenega dela in njeni organi organizirati opravljanje dejavnosti organizacije tako, da je zagotovljena varnost pri delu in bo še vedno potrebno bolj nadrobno druž-

beno usmerjanje. Določena stopnja takega družbenega usmerjanja koristi tudi čisto strokovnemu delu na področju varstva pri delu. Do tiste stopnje, ko normativni okvir ne poskuša nadomestiti doktrinarnih temeljev varstva pri delu.

(Po reviji Delo + varnost)

NAŠI SODELAVCI POROČAJO

Z OBISKA V TOVARNI CELULOZE OBIR

Uredniški odbor BILTENA, glasila slovenskega papirja, ima vsak mesec svojo sejo, vendar je le-ta vselej v drugi delovni organizaciji, ki je članica sodruženega dela. Tako je bila seja v mesecu oktobru tudi v Avstriji, kjer je naša članica Tovarna celuloze Obir v Reberci.

Na sejah podajamo oceno uresničevanja, predvsem vsebinske zasnove dela pri izhajanju Biltena, in se dogovorimo o programu dela za prihodnje obdobje. Tokrat pa smo razpravljali tudi o oblikovnih spremembah glasila slovenskih papirničarjev. Spremenili naj bi grafično obliko našega glasila, mu dali novo likovno podobo in mu spremenili tudi ime. Že dalj časa namreč ugotovljamo, da ime ne ustreza načrtani vsebinski zasnovi. Pred časom smo že izvedli natečaj za novo ime, vendar je bil odziv sila skromen. Morda je temu kriva tudi nizka nagrada – 2000 din. Težje si to razlagamo, da nam je tako malo mar za podobo našega glasila. Poleg resnejše vsebine bo sedaj nekaj prostora tudi za razvedrilo.

Po seji nas je gostoljubni Friedrich Haller, tehnični direktor Tovarne Obir, popeljal skozi proizvodnje prostore.

Poslopja so raztresena po pobočju ozke dolinice med občinama Železna Kapla in Žitara vas. Na tem mestu je leta 1906 začela najprej z obratovanjem skromna kovačnica in tako postavila temelje sedanjim proizvodnim prostorom tovarne, ki je na vsem evropskem in tudi arabskem tržišču dobro poznana po svoji kakovostni celulozi. Od leta 1906 se je tovarnica širila, kljub krajšim prekinitvam (tovarniški prostori so bili doslej trikrat popravljeni), zgovorno pa je tudi dejstvo, da

se je v zadnjih 45 letih zamenjalo kar dvanajst lastnikov. Vsesplošna gospodarska kriza, napačne poslovne odločitve vodstva in nenaklonjene politične sile so privedle do tega, da je tovarna 20. julija 1978 zaprla svoja vrata, vendar le za kratek čas. Optimistična peščica delavcev, podpora občin Železna Kapla, Žitara vas in koroške deželne vlade ter dolgoročni gospodarski interesi sestavljene organizacije Slovenija papir so tovarno točno po enem letu ponovno spravili v obratovanje. Sestavljena je bila mešana avstrijsko-jugoslovanska družba Obir z več kot 60-odstotno udeležbo slovenskega partnerja. Ta delež pa se iz leta v leto manjša in znaša sedaj že manj kot 10 odstotkov. Najprej je bilo potrebno obnoviti najnujnejše v zastarelem strojnem parku in napolniti lesno skladišče. Leta 1979 je znašala proizvodnja okoli 14000 ton celuloze, v letošnjem letu pa so že izdelali 40000 ton. V obdobju 1979–1984 je tovarna Obir proizvedla v sodelovanju s 1400 dobavitelji osnovne surovine – lesa – že okoli 200000 ton izredno kakovostne celuloze, kar pomeni okoli 20 milijard šilingov prometa.

Treba je poudariti, da take uspehe dosegajo v, za današnje razmere, izredno skromnih pogojih dela; pri nas bi se zataknilo verjetno že pri izdaji obratovalnega dovoljenja, tako za poslopja kot za stroje. Slednji namreč čestokrat nosijo letnico z začetka stoletja in bi jih bil vesel prenekateri muzej.

V tovarni je zaposlenih 200 delavcev, od katerih jih je večina moških, težak položaj, ki smo mu priča tudi v gospodarstvu sosednje dežele, pa sili na delo tudi ženske. Režijskih delavcev, med katere so všteti izmenovodje, strojniki in drugi, je le nekaj več kot dvajset. Tovarna nima kakšne moderne poslovne zgradbe, laboratorij,

namenjen raziskovalno-razvojnemu delu, pa je daleč proč od proizvodnih prostorov.

Kadrovska politika je usmerjena na zaposlovanje izključno slovenskega življa iz okoliških krajev. Zato ne preseneča, da nas je tudi gostitelj Haller, ki je sicer po rodu Nmec, govoril z nami v slovenskem jeziku.

S težavami pri investiranju se na avstrijskem Koroškem očitno ne srečujejo. O tem dovolj zgovorno pričajo kazalci vlaganja v obnovo in razširitev: v letu 1979 so vlagali še 4,4 milijona šilingov, v letošnjem letu pa že 21 milijona šilingov. Vlagajo izključno lastna sredstva in njihovi načrti so, sorazmerno uspehu pač, primerno veliki.

Veliko sredstev namerava tovarna v prihodnosti nameniti varstvu okolja. Grozljiva je namreč podoba rečice Bele, ki že itak ni preveč bistra, za zapornicami pri tovarni pa se v trenutku spremeni v belo, penečo se smrdljivo gmoto, ki se ji nikamor ne mudi in tako počasi zastruplja vse živo do izliva v Dravo in morda še naprej. Pri nas bi temu rekli ekološka katastrofa, koroška deželna vlada pa si s temi »potujočimi strupi« ne beli preveč glave. Ob vsem tem je zato še toliko bolj hvalevredna poteza osveščenega vodstva Obirja, ki se s skrajno resnostjo loteva problema zaščite okolja. Tehnični direktor Haller je skupja z znanstvenim sodelavcem že izdelal študijo o zaščiti okolja, ki jo je s svojimi sredstvi financirala njihova tovarna.

Za vse nas je poučno spoznanje, da za uspešno in kakovostno proizvodnjo niso vedno potrebne velike zračne proizvodne hale in za drage devize kupljeni stroji, pač pa je za to potrebno nekaj več. Včasih zadostuje že pravnja mera odnosa do dela.

Mojca Uršič

Zarana, še v rosi po tratih ob cesti, smo strpali nahrbtnike v avto in že drvimo iz Celja proti Mozirju in dalje do Ljubnega in Luč. Tu se že pripravljajo na popoldansko slavo. In ko hitimo mimo »štantov«, smo za ovinkom že pri Ježevi domačiji. Avto koplje navkreber po močno zdelani cesti po dežju. Kamenje neusmiljeno tolče ob blatnike in ko se nam končno vse zasmili – obstanemo. Hoteli smo si prigraniti nekaj enolične hoje po gozdni cesti, zmagalo pa je prigovarjanje Francija in že pešočimo.

Cesta se vije in kar noče je biti konca. Ko prispemo do zadnje kmetije, je le toliko časa, da si ogledamo na skednju nabite zadnje ostanke nekdanje Kocbekove kapele in že nas požre gozd.

Pot se zoži in kmali preide v stezo. Le-ta je sprva strma, po enourni hoji pa se nekoliko unese. Vse več je macesnov, bukve izginjajo, kar kaže na naravno zapisane gozdne višinske meje.

Svet se odpre, pred nami je travnata planota. Morda bi to bolje opisal, če rečem, da je vse podobno veliki, bogati preprogi. Cvetja, res raznolikega – je toliko, da se od prave pisane preproge vse skupaj razlikuje le zavoljo posamezno rastočih mogočnih dreves. Zdi se, kot da to pogrnenost pribijajo k tlom, ali pa, da so ta drevesa prodajalci preprog z juga.

Spotikamo se po stezi, ker oči uživajo, vsake po svoje, vse isto, kar jim je všeč. Še nekaj korakov in že smo pri majhni pastirski koči. Stopimo za ograjo, naši »fotelji« so debeli bukovi

plohi in na mizo prihitijo razne drobte iz nahrbtnikov.

Veliko bolj več bi moral biti pri pisanju in pravi slikar, da bi lepše predstavil ta svet. Planino Ravne si je vredno ogledati in z njenim slehernim delcem preživeti nekaj ur.

Okrepčila je konec in ker se je pot šele začela, moramo naprej. Ker pastirja ni in tudi mleka ne, poplaknemo malico z litrom rdečega in kot da smo motorju dolili gorivo, se podamo naprej.

Pot nas spet vodi v gozd. Visoko smo že, vzpenjamo se na višino 1500 metrov. Med macesni še zadnjič uzremo Luče, ki se nato skrijejo za ves dan. Pred nami nekaj zašumi in med šelestenjem mladice se nam po stezi približuje pastir. Pozdravimo se in izmenjamo nekaj besed. Pravi, da je zgoraj pogledal za živino in drobnico. Razočarani smo, ali pa tudi ne. Zdelo se nam je, da bi morali srečati mladega pastirca, takega iz pravljic. Pred nami pa je odrasel možak okoli petdesetih.

Sam v sebi se nasmehnem, ko se prepričam, kako bi moralo biti drugače – saj mladina nima volje za takšno delo, vsaj tod gori v planinah, v samoti ne.

Drevja je vse manj, posamezni macesni dajejo prostor in pravico domovanja bogatemu borovemu rušju. Omeniti tudi moram, da tod ni označenih poti. Včasih stezo le slutiš.

Veliko moraš prehoditi in se znova vračati v ta svet, da lahko rečeš, zdaj pa naprej. Tu je Franci kot doma, nekaj pa doda dobra orientacija in ko nas vodi, čutimo pod nogami pravo pot na vsakem koraku.

Tisti liter »Rozeja« ob malici malce čutimo v nogah. Končno pa se strmina spet nekoliko poleže. Vse več je nizkih travnatih lis in že smo na prečudoviti planini. Obsežnemu predelu med Dleskovcem, pa vse do živih skal, pravijo Molička planina.

Tu je še lepše, vse kar pogledaš je lepo. Mala podrtija je prislonjena v reber. Pravijo, da jo bodo obnovili. Podobna je tistim z Velike planine. Res je močno zdelana, vendar se v to okolje tudi takšna lepo poda. Franci nam ob robu stene pokaže neko napravo. Vse skupaj je podobno »gavgam«. Še sam ne ve natanko, kako se ta reč uporablja. Bojda si s to napravo v dolino dajejo nekakšna znamenja – verjetno ob času paše. Vse prav, posebno, če služi svojemu namenu.

Tudi križ je tu. Sredi prečudovite jase, ob rušju, skalah in drobnih cvet-

licah, se vključuje v ta predel. Velja se zaobljubiti. Ne zarečeš se, ne napraviš napake, ko obljubiš: Sem se še bomo vrnili. Preden odidem, je tudi naša obljuba podobna – kmalu se vrnemo in tudi taborimo!

Po goličavi travnati rebri se podamo navzgor. Srečamo prvi sneg. Po vrtačah ga je kasneje še več. Tu in tam nastajajo mala jezercica. Še nekaj korakov in že smo v »civilizaciji«. Naslednje pol ure hodimo ob markacijah, vendar jih kmalu zapustimo. Smo nekje 1900 metrov visoko.

Ko stopimo okoli zadnjih borovcev na greben – zastane dih. Ni ga, ki se mu ne bi zabliskalo oko. Skoraj dotikamo se osrednjih Kamniških Alp. Ko Franci pove, da moramo še do naslednjega vrha, se nam kar mudi. Hočemo biti čimprej in čim bližje v soncu se kopajočim vršcem. Nekaj časa nas še spremljajo markacije. Ob jugovzhodni grapi Velikega vrha jih zapustimo in »gremo« se plezalce. Sprva lažje v žive skale, nato težje, čez pragove in balvane, včasih navpično po prečnici in končno zgoraj spet lažje, prispemo na vrh. To je kamnita piramida, vrh nekateri imenujejo Molička peč (2029 metrov), mi pa Veliki vrh. Razgled je še lepši. V zadnji uri hoje smo se sosedni Ojstrici toliko približali, da vidimo planince na vrhu. Povzpemo se tudi na zahodni vrh, ki v objemu s steno vzhodne Ojstrice zapira Robanov kot. Tu in tam se vidi steza za Korošico.

In ko stopimo še bolj na rob kamnitih opasti, se moje misli vračajo trideset in več let v preteklost. Skoraj ne morem verjeti, da sem 7. avgusta 1949. leta splezal na vrh v prvenstveni smeri iz Robanovega kota. Vse se mi zdi drugače, navpično, grozljivo in krušljivo.

Misli morajo proč od tistih časov – pred nami je še polovica poti. Spušča-

mo se po grebenu in kmalu smo v vrhah Poljskih devic. Prečkamo jih in se približujemo Križevniku. Vse od Velikega vrha do tod smo spet brez markacij. Daleč spodaj v dolini se svetlika svetlo zelena jasa. Tja čez bomo šli, je povedal Franci. Hoje je še precej in ker se vreme kuja, hitimo. Tudi lažje je, zapuščamo dvatisočaka. Tik pod Križevnikom krenemo proti jugovzhodu. Še malo in spet nas sprejmejo oltarji macesnovih velikanov.

Najmogočnejšega išče Franci. Najde ga. Pravi, smo na pravi poti in kmalu je spodaj drobna steza. Ob Francijevem velikanu spet zmanjka besed.

Kakšna gmota, koliko vrhov ob grozovitem deblu. Kljubuje času in viharjem. Grozovito se je s koreninami oprijel gole skale. Stiska jo, da jo skoraj drobi in čaka – kdo bo močnejši in kdo bo ostal.

Popoldne je že in počasi prihaja utrujenost. Tudi žeja se oglašča, vendar studencev ni. Naš vodič pravi: »Ja, vso pot ni bilo vode, zdaj pa prihajamo k prvemu izviru«. Zasliši se čuden žvižg, zmotili smo trop gamsov. Počasi se odmikajo in nam odstopajo studenec. Le malo proč so – saj je to njihovo – ne naše. Odžejali smo se in osvežili in stopamo krepkeje, vendar korak kmalu zastane. Smo na Polšakovi planini. Tudi ta je čudovita tako kot tiste dopoldne. Ne zadržujemo se dolgo. Ženske nekaj spravljajo v vrečke. Nahrbtniki so naenkrat težji. Ko prigo-varjamo, nam povedo: »Ko bodo doma prelepo rasle rože, bomo pa ponosni.« In tisti, ki bodo spraševali, kako in kaj jih »rihtamo«, bodo izvedeli: »To pa dela črnica s Polšakove planine«.

Pod Polšakovo planino in nižjo Brinovo pečjo je lovska koč. Le za trenutek se utavimo, nato pa spet strmo navzdol. Strmina se veča in dobro pazimo na neljubi zdr. Franci razlaga, da se približujemo Ojstremu vrhu, okrog 1400 metrov je visok. In ko smo čisto blizu, smo spet presenečeni. Za stari mi bukvi se povsem navpik vzpenja stena. Skoraj tako, kot da stojiš v mestu ob nebotičniku. Če bi bila bližje Celju in znana ter lahko dostopna, bi bila pravi raj za alpiniste in vse tis-

te, ki radi plezajo. Visoko zgoraj sta dva mala ločena ostra vrhova. Od tod, po obliki, verjetno tudi ime, Ojstri vrh. Vrhova povezuje sedelce in glej! Kot carinika za vstop v ta svet na sedlu kraljujeta dva gamsa. Spogledamo se in ker se nam mudi, moramo odnehati.

Na poti pod vrhom je strmina najhujša. Tu in tam zmanjka steze v prečnicah strmin. Tod so postavljene lesene grede. Trhlemu lesu je treba zaupati, hitro čezenj in spet po strmi stezi naprej.

Dan se prevesi v pozno popoldne, noge se že vlečejo, zadnji koraki po gozdu, nato jasa in za njo domačija. Ne povprašamo po kislem mleku, kot je v navadi, ampak se podamo na cesto.

Še pol ure in krog je pri avtu sklenjen. Prvo prijetno olajšanje – odložimo nahrbtnike in pogledamo na uro. Vsa pot, ki smo jo opravili, je izredno dolga. Na poti smo bili natanko enajst ur in dvajset minut!

Malo kasneje, ko v Lučah osvežimo noge v Savinji, se nam zdi, da voda kar zacvrči. Pa ne za dolgo, ker je strupeno mrzla, kot pravimo. Vendar, malo higiene ne škoduje!

V Lučah v gostilni pri mostu je veselo. Veliko ljudi se je zbralo in tudi mimoidoči se ustavljajo. Igrajo in vrtijo polko, da je kaj. Ne dobimo tistega, kar smo si želeli cel dan in že se spet peljemo naprej. Šele nižje pri Ljubnem se ustavimo in si naročimo štiri velike kave.

Franc Perc

PO 12. TEDNU DOMAČEGA FILMA V CELJU

V prvi polovici novembra se je v Celju sklenila še ena pomembna kulturna prireditev – 12. Teden domačega filma.

Organizatorju Novemu tedniku in Radiu Celje je tudi letos uspelo vključiti domala vse združeno delo našega območja in ni naključje, da je bila tudi naša delovna organizacija eden od glavnih sponzorjev velikega kulturnega dogodka.

Teden domačega filma je v svojo tradicionalnost letos vtikal še novo vsebinsko vrednost. Bogastvo slovenskega filma je bilo predstavljeno v petih filmih.

Ob teh iztočnicah ugotavljamo, da naš – domači film dobiva nove razsežnosti.

Med novostmi v prireditveni vsebini TDF je bila letos filmska delavnica, predstavljena v dveh pomembnih ločnicah:

naš aero 194

– prva ob predstavitvi štirih filmov in

– druga ob srečanju z režiserji – ustvarjalci celovečernih filmov.

V filmski delavnici, ki je tekla vzporedno z ostalimi stalnimi prireditvami, so bili predstavljeni štirje filmi: Varljivo poletje 68, Veselo gostovanje, Ambasador in Eva.

Razgovor po vsaki filmski projekciji je omogočil globlji stik s posamezno vsebino filmov, predvsem pa z avtorji oziroma režiserji. Tako smo v filmski delavnici lahko razgovor razširili v bogatejša spoznanja.

Režiser France Stiglic je ob svojem filmu Veselo gostovanje predstavil postopke pri režiji filmov, odnos igralca do filma in režiserja ter obratno.

Goran Paskaljevič je govoril o delu z igralci s posebnim poudarkom in postavil igralca kot najpomembnejši element pri filmski režiji.

Ob filmu Ambasador je režiser Fadil Hadžić udeležencem filmske de-

lavnice nanizal veliko novosti pri filmskem delu. Potrdil pa je tudi spoznanje, da režiser in igralec soustvarjata pomembno delo.

Delovni pogovori so bili zaključeni 13. novembra. Popostril jih je režiser Franci Slak z razlago vloge in funkcije slike pri režiji filma. Svoje predavanje je dopolnil s posnetki iz svojih filmov.

Skratka, ljubitelji filma in amaterski filmski ustvarjalci, smo pridobili pomembne izkušnje in marsikatero novo spoznanje, filmska delavnica pa je povsem opravičila svoj namen.

**12. TEDEN DOMAČEGA FILMA
CELJE, od 7. do 15. novembra**

Morda še to. Teden domačega filma je dogodek, ki ne sodi samo v običaj, saj se potrjuje širom po domovini in poudarja sposobnosti filmskih ustvarjalcev. Prdstavljena dela prorašča-

jo okvire preteklosti in zrcalijo veliko moč duha in duhovne kulture, ki živi v nas.

Če smo del predstavljene filmske umetnosti spremljali s to zavestjo,

smo »kulturni dinar« dobro naložili in dobili nekaj, kar nas bo plemenitilo in vedrilo tudi v prihodnje.

Dani Zagoričnik

ZA DOBRO VOLJO – ZA DOBRO VOLJO – ZA DOBRO VOLJO – ZA DOBRO VOLJO

»Že ves dan imam smolo...«

»Vidiš, Čarti, tako sem odkril samega sebe sedaj si pa želim samo to, da se ne bi nikoli iskal!«

»Dobro glej! Morda bo pa le kakšna ladja spustila mazut!«

»Ženitni kompjuter pravi, da bi bila za vas dva idealna partnerja: Atila in Džingiskan.«

»Kupila bom le kruh, kupila bom le kruh...«

»No, tako šarf pa paprikaš le ni bil...«

— Kako pa vozite! Ali niste brali, da imajo mladi prednost.

naš aero 195

PREBERITE, NE BO VAM ŽAL...

Heinz Sponsel je avtor, ki je pripravil zanimivo knjižno delo – ZDRAVNIKI VELIKIH LJUDI, ki je že leta 1977 izšlo pri Cankarjevi založbi v Ljubljani.

Veliki ljudje in zvezdniki si osebne zdravnike izbirajo iz vrst vodilnih medicinskih strokovnjakov, vendar zmeraj ni tako. Tudi marsikaj povprečen zdravnik ali celo mazač se lahko hvali s tem, da je kdaj zdravil to ali ono veličino. Može v belem, ki bdijo nad zdravjem in delovno sposobnostjo velikih mož, prav s tem neredko soustvarjajo zgodovino, vseeno pa šolska zgodovina o njih ne govori. Mnogi osebni zdravniki veljakov so hkrati tudi iskreni, požrtvovalni prijatelji svojih slavnih bolnikov, seveda pa se tudi med zdravniki najdejo črne ovce – takšni, ki bolnikov sloves grobo zloabljuje zaradi lastnih koristi.

Avtor nam v zanimivem slogu predstavlja Beethovna, Bismarcka, Churchill, van Gogha, Freuda, Hitlerja, Hemingweja, Kennedyja, Lenina, Napoleona in druge. Našteti so med sabo močno različni, vsi pa so orisani z vidika njihovih zdravstvenih problemov, torej s tiste plati, ki je skupna vsem ljudem, malim in velikim, znanim in neznanim. Pisatelj je vsaki osebnosti posvetil posebno poglavje knjige, zato jo lahko beremo tudi od sredine dalje. Brez dvoma svojevrstno branje, ki pritegne še tako zahtevnega bralca.

Pri Pomurski založbi je letos izšla knjiga Ruže Vreg – PODEZELSKA ZDRAVNICA

Delo, v katerem nam avtorica opisuje delo zdravnice v pomurskih vaseh in njene osebne sreče in nesreče. Pri svojem delu se je srečevala z revščino, neznanjem in človeško zlobo, zaradi katere je doživela prenekatero bridko razočaranje.

Knjiga, ki bi jo lahko označili tudi kot mozaik različnih dogodkov iz zdravniške prakse, je pretresljiva izpoved žene, ki se sama bori z birokracijo našega zdravstvenega in družbenega sistema in najrazličnejšimi boleznimi, ki jih poizkuša kar najbolje zdraviti s sredstvi, ki so ji na razpolago.

To ni pripoved o delu zdravnika v bleščeči bolnišnici, kjer so zapisani zapleti v zvezi s spletkami med bolnišničnim osebjem.

To je pripoved o revnih kmetih, ki nimajo zdravstvenega zavarovanja, so pa pripravljene umreti prej, kot prodati eno glavo živine za zdravstvene stroške, o ciganih, ki so zdravnico vzeli »za svojo«, o lačnih in trpinčenih otrocih. Skratka, pripoved o dogodkih, ki so se in se še dogajajo med nami, čeprav se zdijo neverjetni. Kritiki so delo Ruže Vreg – PODEZELSKA ZDRAVNICA zelo dobro ocenili. Skratka, preberite, če so vam všeč tudi realistična dela.

Knjiga znanega slovenskega alpinista Nejca Zaplotnika – POT je avtobiografsko delo, ki je lani izšlo pri Cankarjevi založbi.

Knjiga je oris Nejčeve alpinistične in osebne življenjske poti od prvih začetkov, ko so ga zamikale gore, vse do njegove prezgodnje smrti v gorah Himalaje.

Nejc nas vodi po slovenskih in tujih gorah s toplino in ljubeznijo, ki bi jo morali čutiti vsi ljubitelji gora.

O njegovem delu je dr. Miha Potočnik zapisal:

»Ob Nejčevi POTI gledamo gore, jih čutimo, doživljamo, božamo, občudujemo in spoštujemo. Zato je Nejčeva POT tako čudovita in trajna, čeprav se je veliko presgodaj končala. Toda, tudi taka kot je, bo vedno eden od biserov naše alpinistične književnosti. Sodobni svet je marsikaj surov, brezčuten, strogo razumski, napadalen in neusmiljen. Pripravljeno je celo na to, da uniči človeka in človeštvo. To na žalost vdira tudi že v gorè...«

Zbirka pesmi Ivana MINATTIJA, PRISLUŠKUJEM TIŠINI V SEBI je letos izšla pri Mladinski knjigi.

Minattijeva pesniška pot se nam trenutno kaže kot zaokrožen lok z začetkom in koncem, med katerima leži izkušnja časa z bolečino nedoživetega v svojem zenitu. To pot je Minatti prehodil kot dedič slovenske lirčne občutljivosti.

Zbirka pesmi PRISLUŠKUJEM TIŠINI V SEBI je izbor Minattijevih pesmi, ki so izšle v različnih zbirkah.

O tem, da so Minattijeve pesmi čudovite, lirčne izpovedi posameznih trenutkov njegovega življenja se lahko prepričate sami, če boste prebrali njegove pesmi iz omenjene zbirke.

Knjižno delo Antonija Isakovića HIP 2 je pripoved o leta nedostopni temi – Goli otok. Knjiga je letos izšla pri Založbi Borec.

Avtor je leta 1976 izdal prvo knjigo HIP 1, zdaj pa je pred nami še HIP 2. Oba »hipa« sta napisana v obliki pripovedi namišljenemu poslušalcu Čeperku. Prva knjiga govori o večinoma sijajno fabulistično in človeško izbranih posameznih dogodkih med vojno, v nenavadno klenem slogu odpira globine človeških stisk, padcev in vzponov.

Drugi HIP je deseta pripoved, ki je izšla tri leta po nastanku, zanjo je bilo treba napisati dvajset ocen, končno pa je izšla v začetni nakladi 20.000 izvodov. Obravnava dolga leta nedostopno temo o Golem otoku. Vse ocene se strinjajo, da je to pomembno sodobno napisano besedilo, pošteno in umetniško močno, kot je zapisal kritik v beograjski reviji NIN.

Res, pred nami je knjiga, ki je letos izšla v slovenskem prevodu in bo brez dvoma zelo zanimala tiste, ki se še posebej zanimajo za našo polpreteklo zgodovino. Knjiga je zanimiva tudi zato, ker avtor mojstrsko obvlada dialog in lepo opisuje čustvovanje glavnega junaka.

Vse tokrat predstavljene knjige si lahko izposodite od dobrih prijateljev ali v knjižnici Edvarda Kardelja Celje.

Dora Rovere

Celje - skladišče
D-Per

452/1984

1119841830,9

COBISS •

OSREDNJA KNJ. CELJE

OSREDNJA KNJ. CELJE